

2016-06-22

Jungtinės Karalystės referendumas dėl narystės ES

2016 m. birželio 23 d. Jungtinėje Karalystėje (JK) vyks referendumas, kurio metu šalies piliečiai atsakys į klausimą: „Ar JK turėtų likti ES nare, ar pasitraukti iš ES?“ (angl. „Should the United Kingdom remain a member of the European Union or leave the European Union?“). Rinkėjams bus pateikti du alternatyvūs atsakymai: „Likti ES nare“ arba „Pasitraukti iš ES“.

Pasitraukimas iš Sąjungos taptų istoriniu precedentu ir didžiausiu išbandymu tiek JK, tiek ES per visą Sąjungos egzistavimo laikotarpį. Referendumo, kuris taip pat vadinamas trumpiniu *Brexit* (sujungus du anglų kalbos žodžius „Britain“ (liet. *Britanija*) ir „exit“ (liet. *pasitraukti*) daliniai rezultatai bus pradėti skelbti birželio 24 d. po vidurnakčio, o visų rezultatų laukiama apie 8 val. Lietuvos laiku. Referendumo metu žiniasklaidos priemonės nenumato atlikti balsavusiųjų apklausų, kurios leistų sužinoti preliminarius rezultatus.

Šis referendumas bus jau antrasis nuo tada, kai 1973 m. JK prisijungė prie Europos Ekonominės Bendrijos (EEB). Pirmasis referendumas buvo surengtas 1975 m. po to, kai Leiboristų Vyriausybė, kurios dalis narių prieštaravo įstojimui į EEB, iš naujo susiderėjo dėl šalies narystės sąlygų. Tuomet referendume į klausimą „Ar manote, kad JK turėtų likti Europos Bendrijoje (Bendrojoje rinkoje)?“ (angl. *Do you think the United Kingdom should stay in the European Community (the Common Market)?*) teigiamai atsakė 67 proc., o neigiamai – 33 proc. piliečių.

Šiame darbe apžvelgiama padėtis JK prieš referendumą, pateikiamos šalies narystės ES priešininkų ir šalininkų pozicijos, politikų komentarai, pristatoma prognozuojama situacija po referendumo.

ES sutarties nuostatos dėl narystės atsisakymo

Valstybės, įsteigusios ES ir suteikusios šiai tarptautinei organizacijai kompetenciją siekti jų bendrų tikslų, nebuvo steigimo sutartyse numčiusios išstojimo teisės. Pažymėtina, kad iki 2009 m. gruodžio 1 d., kai įsigaliojo Europos Sąjungos sutartyje nustatyta ši teisė, pasitraukimo iš Sąjungos procesas būtų buvęs techniškai sudėtingas, tačiau visgi įmanomas. Pagal 1980 m. sausio 27 d. įsigaliojusios Vienos konvencijos dėl sutarčių teisės 54 str.¹, šalis gali nutraukti sutartį arba iš jos pasitraukti bet kuriuo metu visų sutarties šalių pritarimu, pasitarusi su kitomis susitariančiosiomis valstybėmis. Pagal šios konvencijos 62 straipsnio 1 dalį, esminis aplinkybių, egzistavusių sutarties sudarymo metu, pasikeitimas, kurio sutarties šalys nenumatė, gali būti laikomas pagrindu nutraukti sutartį ar pasitraukti iš jos, jeigu: a) tų aplinkybių buvimas turėjo esminę reikšmę tam, kad šalys sutiktų laikyti sutartį įpareigojančia; arba b) dėl įvykusių pokyčių iš esmės pakito pagal sutartį vykdytinų šalių įsipareigojimų apimtis.

ES valstybės narės, 2007 m. gruodžio 13 d. Lisabonoje pasirašiusios sutartį, iš dalies keičiančią ES sutartį ir Europos bendrijos steigimo sutartį, ir ženklinančią naują glaudesnės Europos tautų sąjungos kūrimo etapą, įtvirtino ir valstybių teisę išstoti iš šios Sąjungos.

¹Vienos konvencija dėl sutarčių teisės: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.DC0F25609EA5>

Europos Sąjungos sutarties 50 str. nustato:

1. Bet kuri valstybė narė pagal savo konstitucines nuostatas gali nuspręsti išstoti iš Sąjungos.
2. Nusprendusi išstoti iš Sąjungos valstybė narė apie savo ketinimą praneša Europos Vadovų Tarybai. Vadovaudamasi Europos Vadovų Tarybos pateiktomis gairėmis, Sąjunga susidera ir sudaro su ta valstybe susitarimą, kuriame nustatoma išstojimo iš Sąjungos tvarka atsižvelgiant į pagrindinius būsimų tos valstybės santykių su Sąjunga principus. Dėl šio susitarimo deramasi pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 218 straipsnio 3 dalį. Gavusi Europos Parlamento pritarimą, ji Sąjungos vardu sudaro Taryba sprendama kvalifikuota balsų dauguma.
3. Jei Europos Vadovų Taryba, susitarusi su išstojančia valstybe narė, vieningai nenusprendžia pratęsti termino, Sutartys tai valstybei nustoja galioti nuo susitarimo dėl išstojimo įsigaliojimo dienos arba, jei tokio susitarimo nėra, praėjus dvejiems metams po to, kai gaunamas šio straipsnio 2 dalyje nurodytas pranešimas.
4. Taikant 2 ir 3 dalį, Europos Vadovų Tarybos ar Tarybos narys, atstovaujantis išstojančiai valstybei narei, nedalyvauja Europos Vadovų Taryboje ar Taryboje dėl išstojančios valstybės vykstančiose diskusijose ar dėl jos priimant sprendimus.
Kvalifikuota balsų dauguma apibrėžiama pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 238 straipsnio 3 dalies b punktą.
5. Jei iš Sąjungos išstojusi valstybė vėl prašo ją priimti į Sąjungą, tokiam prašymui taikoma 49 straipsnyje nustatyta tvarka⁴².

Remiantis šiuo Europos Sąjungos sutarties straipsniu, bet kuri ES valstybė narė gali vienašališkai nuspręsti atsisakyti narystės Sąjungoje. Tokiam sprendimui nereikalingas kitų valstybių narių pritarimas. Be to, nebūtina paaiškinti pasitraukimo priežasčių.

Valstybė, nusprendusi išstoti iš ES, turi du pasirinkimo variantus. Šalis gali tartis su ES dėl išstojimo sutarties (angl. *Withdrawal Treaty*) arba, praėjus dvejiems metams nuo Europos Vadovų Tarybos įspėjimo apie sprendimą pasitraukti, automatiškai panaikinti su naryste ES susijusias teises ir pareigas. Susitarus su ES derybose atstovaujančia Europos Komisija (EK) dėl išstojimo sutarties, šalies narystė ES būtų panaikinta, kai sutartis įsigaliojotų. Sprendimą dėl išstojimo sutarties pasirašymo Sąjungos vardu priima Taryba kvalifikuota balsų dauguma, prieš tai gavusi Europos Parlamento (toliau – EP) pritarimą. Tokiu būdu EP yra suteikta veto teisė. Valstybė išlieka visateise ES narė, kol derinamos išstojimo sutarties nuostatos, ji pasirašoma ir, jei būtina, ratifikuojama. Pasitraukiančios šalies atstovai tik negalėtų dalyvauti Europos Vadovų Taryboje ar Taryboje, vykstant diskusijoms ar priimant sprendimus dėl išstojančios valstybės.

Europos Sąjungos sutarties 50 str. nėra nustatyto reikalavimo visoms ES valstybėms narėms ratifikuoti išstojimo sutartį. Ratifikavimo reikėtų nebent tuo atveju, jei išstojimo sutarties nuostatos būtų susijusios su valstybių narių kompetencijai priklausančiais klausimais³.

Referendumo politinės priežastys ir kontekstas

Po 2010 m. gegužės 6 d. įvykusių visuotinių rinkimų JK Konservatorių partijos lyderis Davidas Cameronas tapo koalicinės konservatorių ir liberalų demokratų Vyriausybės vadovu. JK konservatoriai visada pasižymėjo skeptiškumu ES atžvilgiu, tuo metu jaunesnioji koalicijos partnerė Liberalų demokratų partija laikėsi proeuropinio kurso.

2014 m. Europos Parlamento rinkimus JK laimėjo Nepriklausomybės partija (UKIP), kuri iki tol visuotiniuose rinkimuose nebuvo surinkusi daugiau nei 3 proc. balsų. Pagrindinis šios partijos deklaruojamas tikslas buvo surengti referendumą dėl JK pasitraukimo iš ES. UKIP populiarumas sumažino Konservatorių partijos rėmėjų gretas ir sukėlė šios partijos susirūpinimą dėl

² Europos Sąjungos sutarties suvestinė redakcija:

https://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/pdf/c_32620121026lt.pdf

³ Robert Schuman Foundation: <http://www.robert-schuman.eu/en/european-issues/0355-if-the-uk-left-the-european-union-legal-aspects-and-consequences-of-the-various-possible-options>

perspektyvų šalies Parlamento rinkimuose. Negana to, daugelis pačios Konservatorių partijos narių kritiškai vertino ES veikimo mechanizmus, o kai kurie atvirai pasisakė už šalies pasitraukimą iš ES.

2013 m. sausio mėn. pasakytoje kalboje *Bloomberg* būstinėje Londone Ministras Pirmininkas D. Cameronas pasiūlė surengti referendumą dėl JK pasitraukimo/pasilikimo ES po to, kai bus surengtos derybos dėl JK santykių su ES peržiūros. Šiam D. Camerono pasiūlymui nepritarė koalicinės vyriausybės partnerė Liberalų demokratų partija. Tuomet Ministras Pirmininkas pažadėjo, kad referendumo klausimas bus keliamas, jei konservatoriai galės suformuoti daugumos vyriausybę po visuotinių rinkimų 2015 m. gegužės mėn. D. Cameronas teigė, jog tokiu atveju referendumas įvyktų iki 2017 m. pabaigos.

2015 m. gegužės 7 d. vykusiuose Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos parlamento rinkimuose Konservatorių partija laimėjo absoliučią daugumą ir tai atvėrė kelią žadėtam referendumui.

2015 gruodžio 17 d. Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos parlamentas priėmė teisės aktą, kuriuo numatė surengti referendumą dėl šalies narystės ES⁴. Šio įstatymo 1 straipsnio 2 dalis nurodė, jog referendumo data bus nustatyta valstybės sekretoriaus įsaku. Referendumas vyks ne tik JK, bet ir Gibraltare.

2016 m. vasario mėn. 19 d. JK Vyriausybė ir ES susitarė dėl abipusiai priimtinių sprendimų keturiuose susirūpinimą keliančiuose srityse: ekonomikos valdymo, konkurencingumo, suverenumo, socialinių išmokų ir laisvo asmenų judėjimo. Susitarimu JK numatyta suteikti „specialų statusą“, kuris įsigalios tik tuo atveju, jei šalis liks Sąjungos narė. Pasiektas susitarimas užtikrino, kad JK Vyriausybė referendume agituos už tolesnę šalies narystę ES.

Iš karto po susitarimo su ES, Ministras Pirmininkas D. Cameronas pasiūlė referendumą surengti 2016 m. birželio 23 d. JK valstybės sekretorius savo įsaku dėl referendumo datos⁵ nustatė, kad visuotinis balsavimas įvyks 2016 m. birželio 23 d.

Be to, D. Cameronas anksčiau yra perspėjęs, kad referendumu pasisakius už JK pasitraukimą iš ES, jis neatsistatydins, tuo būdu nepatenkintiems Vyriausybe rinkėjams *Brexit* netaps priemone pašalinti premjerą.

Analitikai pastebi, jog referendumo data nėra palanki, atsižvelgiant į tai, kad ES kovoja su rimčiausia migracijos krize nuo Antrojo pasaulinio karo, o kontinente auga konflikto Artimuosiuose Rytuose skatinama terorizmo grėsmė.

Nerimas dėl galimo JK išstojimo gerokai išaugo likus porai savaitių iki referendumo, kai apklausos parodė, kad pasisakančiųjų už JK pasitraukimą iš ES stovykla pirmauja. Tuomet pasigirdo daugybė perspėjimų dėl galimos suirutės pasaulinėse rinkose ir recesijos JK, kas, savo ruožtu, nustumėdė svaro kursą.

Birželio 16 d., po to, kai buvo nužudyta Britanijos Leiboristų partijos parlamento narė Jo Cox, JK narystės ES šalininkė, agitavusi taip pat ir Sirijos pabėgėlių naudai, nuspręsta referendumo kampaniją sustabdyti iki birželio 19 d. vakaro. Kampanija atnaujinta likus vos keturioms dienoms iki balsavimo.

Balsavimo teisė Jungtinės Karalystės referendume

JK referendume teisę balsuoti turi asmenys, sulaukę 18 metų amžiaus, kurie:

- yra JK ir Gibraltare gyvenantys Didžiosios Britanijos ir Airijos piliečiai, užsiregistravę balsavimo registre (taip pat ir Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos karalystės Lordų Rūmų nariai, kurie neturi teisės balsuoti visuotiniuose rinkimuose). Pagal nustatytą tvarką, piliečiai, norintys pasinaudoti savo teise balsuoti, turi užsiregistruoti balsavimo registre, kadangi kitu atveju jie balsuoti negali;

⁴ European Union Referendum Act 2015: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2015/36/contents/enacted>

⁵The European Union Referendum (Date of Referendum etc.) Regulations 2016: <http://www.legislation.gov.uk/ukdsi/2016/9780111143988/contents>

- Britanijos tautų sandraugos valstybių piliečiai, gyvenantys JK ir užsiregistravę balsavimo registre;
- Didžiosios Britanijos ir Airijos piliečiai, gyvenantys užsienyje ir pastaruosius 15 metų registruoti JK arba Gibraltaro balsavimo registre.

JK gyvenantys ES valstybių, išskyrus Airiją, Kiprą ir Malta, piliečiai neturi teisės balsuoti referendume, kaip ir JK piliečiai, gyvenantys užsienyje ilgiau nei 15 metų.

JK Parlamentas birželio 8 d. skubos tvarka priėmė nutarimą, kuriuo, politikams pareikalavus, buvo pratęsta rinkėjų registracija balsavimo registre iki birželio 9 d. vidurnakčio, kadangi registracijos sistema sugedo, tūkstančiams žmonių mėginant užsirašyti prieš pat galutinį terminą birželio 7 d.

Referendumo oponentų ir šalininkų pozicijos⁶ svarbiausiais klausimais

JK pasitraukimo iš ES šalininkai referendumo agitacijos metu akcentavo būtinybę šaliai atgauti suverenitetą, ypač sprendžiant dėl imigracijos, kuri kelia britams nemažai priešiško ES atžvilgiu. Nors ir pritardami vieningai rinkai, *Brexit* šalininkai neigiamai vertina Briuselio įvedamus suvaržymus ir reguliavimus, be to, kritikuoja nepakankamas galimybes pareikalauti atskaitomybės iš ES institucijų. Kai kurie *Brexit* šalininkai teigia, kad daugelis britų nėra patenkinti naryste ES; juos trikdo tai, kad ES nuo 1973 m., kai JK prisijungė prie Sąjungos, ši pasikeitė neatpažįstamai.

Tuo metu JK narystės ES šalininkai pabrėžia neigiamas ekonomines galimo *Brexit* pasekmes šaliai ir pažymi, jog JK Sąjungoje turi specialų statusą.

Pastebima, jog tiek pasisakantieji už JK išstojimą, tiek ir agituojantys rinkėjus prieš *Brexit* pateikia gausybę įvairių statistinių duomenų, kurie dažnai parenkami tendencingai.

<p>Narystės ES kaina Šis klausimas apima šalies narystės išlaidas bei iš ES gaunamą finansavimą.</p>	
<p>Diskutuojami klausimai</p> <ul style="list-style-type: none"> • JK įnašai į ES biudžetą yra vieni didžiausių. • 2015 m. JK įnašas buvo 17,8 mlrd. GBP, tačiau JK grąžinama permoka sudarė 4,9 mlrd. GBP. • JK pagal žemės ūkio subsidijų bei kitas programas gavo iš ES 4,4 mlrd. GBP. 	
Narystės ES oponentai teigia:	Narystės ES šalininkai teigia:
<ul style="list-style-type: none"> • JK per savaitę į ES biudžetą sumoka 350 mln. GBP. • JK pasitraukus iš ES, šalis kitoms prioritetinėms sritims galės skirti mlrd. svarų. • JK taip pat galės pati spręsti, kaip panaudoti pinigus, kurie grąžinami iš ES. 	<ul style="list-style-type: none"> • Narystės ES teikiama ekonominė nauda daug didesnė, nei patiriamos išlaidos. • Kitų valstybių narių įmokos yra didesnės nei JK, skaičiuojant vienam asmeniui. • Pasitraukusi iš ES JK vis tiek turės mokėti įmokas į ES biudžetą, kad galėtų dalyvauti vieningoje rinkoje.

Pasisakantieji už JK išstojimą teigia, kad šalis kiekvieną savaitę į ES biudžetą moka 350 mln. GBP. Tačiau tai yra bendras įnašas be vadinamosios permokos grąžinimo, kurios dar 1984 metais išsireikalavo tuometinė JK Ministrė Pirmininkė Margareta Thatcher. Atsižvelgus į nuolaidą, suma sumažėja iki 280 mln. GBP (2014 m. duomenimis). Be to, JK iš ES gauna maždaug 6 mlrd. svarų subsidijų, ypač žemės ūkio ir mokslinių tyrimų srityse. Viską įvertinus gaunama, kad grynosios įmokos yra 120 mln. GBP per savaitę.

Pagal įnašo į ES biudžetą dydį, JK yra dešimtoje vietoje, rodo Europos Komisijos 2014 m. duomenys.

⁶ BBC News: <http://www.bbc.com/news/uk-politics-eu-referendum-36027205>

Imigracija Šis klausimas apima imigraciją ir laisvą asmenų judėjimą Europoje.	
Diskutuojami klausimai <ul style="list-style-type: none"> Grynasis gyventojų prieaugis dėl migracijos viršija 300 tūkst. kasmet, nepaisant Vyriausybės pastangų sumažinti šį rodiklį iki 100 tūkst. Naujausiais duomenimis migracijos iš ES valstybių saldo sudaro 184 tūkst. per metus, o iš nepriklausančių ES šalių – 188 tūkst. ES piliečiai turi teisę gyventi ir dirbti bet kurios valstybės narės teritorijoje. 	
Narystės ES oponentai teigia:	Narystės ES šalininkai teigia:
<ul style="list-style-type: none"> ES valstybei narei neįmanoma kontroliuoti imigracijos. Viešųjų paslaugų sektorius patiria krūvį dėl didelio imigrantų skaičiaus. Dėl imigrantų mažėja britų atlyginimai. Migrantams taikoma taškų sistema turi būti taikoma ir ES piliečiams. Vizų išdavimas, pagrįstas taškų sistema, kuris šiuo metu taikomas atvykstantiems iš ES nepriklausančių valstybių, turėtų būti taip pat taikomas ir imigrantams iš ES šalių. 	<ul style="list-style-type: none"> Imigrantai, ypač iš ES valstybių, moka daugiau mokesčių, negu jiems sumokama lėšų. D. Camerono pasiūlytas susitarimas su ES numato, kad išmokos naujai atvykusiems dirbantiems imigrantams pirmuosius ketverius metus bus ribojamos. Nepriklausydama ES, JK vis tiek turės taikyti laisvo asmenų judėjimo tvarką, kad galėtų dalyvauti vieningoje rinkoje. Imigracija yra ekonomiškai naudinga.

Brexit palaikantis JK teisingumo sekretorius Michaelas Gove'as teigia, kad jeigu JK pasiliks ES, per ateinančius 15 m. į šalį atvyks daugiau nei 5 mln. žmonių, o tai dar labiau padidins spaudimą sveikatos apsaugos ir švietimo sistemoms. Ši prognozė remiasi nuostata, kad prie ES iki 2020 m. prisijungs Turkija, Albanija, Serbija ir Juodkalnija.

Pasaulinis vaidmuo ir gynyba Šis klausimas apima gynybos sektorių ir JK įtaką pasaulyje.	
Diskutuojami klausimai <ul style="list-style-type: none"> Pastaraisiais metais ES vaidmuo užsienio politikos srityje augo. ES užsienio politikai vadovauja ES vyriausioji įgaliotinė užsienio reikalams ir saugumo politikai, padedant Europos išorės veiksmų tarnybai. Valstybės narės turi veto teisę dėl užsienio politikos pasiūlymų. 	
Narystės ES oponentai teigia:	Narystės ES šalininkai teigia:
<ul style="list-style-type: none"> Narystė NATO ir JT Saugumo Taryboje yra daug svarbesnė nei narystė ES, užtikrinant JK gynybą. ES daro įtaką aprūpinant gynybos sektorių, be to siekia sukurti ES ginkluotąsias pajėgas. JK įtaka, pasitraukus iš ES, pasaulio arenoje tik sustiprės. 	<ul style="list-style-type: none"> JK turi dalyvauti, o ne nusišalinti, ES priimant svarbius sprendimus. Pasitraukus iš ES sumažės JK įtaka pasaulio arenoje. Bendradarbiavimas su ES sąjungininkėmis įveikiant bendras grėsmes suteikia JK daugiau saugumo.

Teisė ir suverenitetas Šis klausimas apima JK teisę priimti nacionalinius įstatymus ir pačiai spręsti valdymo problemas.	
Diskutuojami klausimai <ul style="list-style-type: none"> JK privalo taikyti ES direktyvas ir reglamentus. ES teisės aktus siūlo Europos Komisija ir dauguma jų turi būti suderinti mažiausiai su 16 nacionalinių vyriausybių, atstovaujančių 65 proc. ES gyventojų, ir Europos Parlamentu. ES Teisingumo Teismui priklauso jurisdikcija ES. 	

Narystės ES oponentai teigia:	Narystės ES šalininkai teigia:
<ul style="list-style-type: none"> • Didžiąją dalį JK teisės aktų nulemia Briuselio sprendimai. • JK turi sutikti su kitų šalių sprendimais, neatitinkančiais jos interesų. • JK yra pralaimėjusi ne vieną bylą Europos Teisingumo Teisme. • Pasitraukimas iš ES yra vienintelis būdas JK atgauti visišką suverenitetą. 	<ul style="list-style-type: none"> • Tik nedidelę dalį JK teisės aktų nulemia ES. • JK turi veto teisę daugeliu svarbių klausimų. • D. Camerono susitarimas su ES leidžia nacionaliniams parlamentams blokuoti teisės aktų priėmimą. • Dalies nacionalinių valdžios galių perdavimas ES yra būtinas, kuriant teisingas prekybos sąlygas Europoje.

<p>Teisėtvara ir saugumas Šis klausimas apima tarptautinį bendradarbiavimą teisėtvarkos ir saugumo srityje, o taip pat susijęs su laisvu asmenų judėjimu.</p>	
<p>Diskutuojami klausimai</p> <ul style="list-style-type: none"> • Saugumo problemos tapo ypatingai aktualios po teroro išpuolių Paryžiuje ir Briuselyje. • JK nedalyvauja Šengeno erdvėje, tačiau ES piliečiai turi teisę į laisvą judėjimą. • Atvykimas į JK gali būti sustabdytas, jei kils grėsmė visuomenės saugumui. 	
Narystės ES oponentai teigia:	Narystės ES šalininkai teigia:
<ul style="list-style-type: none"> • Teroristams lengviau atvykti į JK, jai esant ES nare. • Dėl ES teismų viršenybės yra sudėtingiau deportuoti sunkius nusikaltimus padariusius asmenis. • JK, net ir pasitraukusi iš ES, toliau bendradarbiautų su kitomis ES valstybėmis narėmis, kaip tai šiuo metu daro JAV. 	<ul style="list-style-type: none"> • JK jau šiuo metu nėra atvira, nes šalis nepriklauso Šengeno erdvei. • Narystė Europos policijos biure (Europol) suteikia galimybę JK dalintis žvalgybine informacija ir imtis priemonių prieš tarptautinį nusikalstamumą. • Pagal Europos arešto orderį JK teismams yra perduota apie 1 tūkst. nusikaltėlių.

<p>Darbo santykiai ir darbo užmokestis Šis klausimas apima ES poveikį JK galiojančioms darbo sąlygoms ir darbo užmokesčiui.</p>	
<p>Diskutuojami klausimai</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nedarbo lygis ES viršija 10 proc. ir šis rodiklis beveik dvigubai didesnis nei JK. • Kai kurios darbuotojų teisės yra įtvirtintos ES teisės aktuose, tačiau mokesčių tarifai, išmokos ir minimalaus atlyginimo dydis priklauso nuo JK Vyriausybės sprendimų. 	
Narystės ES oponentai teigia:	Narystės ES šalininkai teigia:
<ul style="list-style-type: none"> • Liberalesnis darbo santykių reglamentavimas padės sukurti daugiau darbo vietų. • Motinystės atostogos ir atostoginių išmokos priklausys tik nuo JK valdžios institucijų sprendimo. • JK pritrauks daugiau investicijų iš šalių, nepriklausančių ES. • Dėl mažesnės migracijos augs atlyginimai. 	<ul style="list-style-type: none"> • Trys mln. darbo vietų JK yra susijusios su prekyba su ES šalimis. • ES teisės aktuose yra įtvirtintos atostoginių bei motinystės išmokų garantijos ir didesnė apsauga darbo vietoje. • JK kasdien tenka 66 mln. svarų investicijų iš ES.

<p>Prekyba ir ekonomika Šis klausimas apima ES poveikį JK prekybai ir ekonomikai.</p>	
<p>Diskutuojami klausimai</p> <ul style="list-style-type: none"> • Beveik pusė JK prekybos vyksta su ES valstybėmis. 	

<ul style="list-style-type: none"> ES vieninga rinka sudaro sąlygas laisvam prekių, paslaugų, kapitalo ir asmenų judėjimui. ES, o ne atskiros valstybės, derasi dėl prekybos sąlygų su kitomis pasaulio šalimis. 	
Narystės ES oponentai teigia:	Narystės ES šalininkai teigia:
<ul style="list-style-type: none"> JK bendrovėms nebus taikomi ES teisės aktų reikalavimai. Prekybos ryšiai su ES šalimis tęsis, kadangi JK importuoja daugiau nei eksportuoja. JK galės savarankiškai derėtis su kitomis valstybėmis dėl prekybos sąlygų. 	<ul style="list-style-type: none"> JK pasitraukimas iš ES sukels ekonominį sukrėtimą, o ūkio augimas sulėtės. Eksporto srityje JK yra labiau priklausoma nuo kitų ES šalių, negu šios nuo JK. JK vis tiek turės taikyti ES teisės aktus, kad galėtų dalyvauti vieningoje rinkoje.

<p>Žemės ūkis ir žuvininkystė Šis klausimas apima Bendrosios žemės ūkio politikos (BŽŪP) ir ES Bendrosios žuvininkystės politikos (BŽP) poveikį JK.</p>	
<p>Diskutuojami klausimai</p> <ul style="list-style-type: none"> Didžiausia ES biudžeto dalis vis dar tenka BŽŪP, nors ši dalis laipsniškai mažėja. ES subsidijos sudaro apie 50 proc. britų ūkininkų pajamų. Pagal BŽP kiekvienai valstybei narei yra nustatomos žvejybiniais laivais pagaunamų žuvų kvotos. 	
Narystės ES oponentai teigia:	Narystės ES šalininkai teigia:
<ul style="list-style-type: none"> JK į BŽŪP biudžetą sumoka daugiau, nei gauna išmokų, taigi pasitraukus iš ES šalies ūkininkams liks daugiau pinigų. Didelė BŽŪP biudžeto dalis tenka biurokratijai. BŽP nualino JK žuvininkystės pramonę. 	<ul style="list-style-type: none"> Be BŽŪP paramos dauguma JK ūkininkų turės pasitraukti iš žemės ūkio gamybos. 73 proc. JK ūkininkų pagaminamos produkcijos eksportuojama į ES. Būtent ES įpareigojo Prancūziją ir Vokietiją atšaukti jautienos iš JK draudimą. Žuvininkystės ūkis turi būti reguliuojamas, norint išvengti žuvų išteklių pereikvojimo.

JK politikų ir verslo atstovų pasisakymai

Nors D. Cameronas ir didžioji jo vadovaujamos Vyriausybės dalis balandžio 15 d. prasidėjusios agitacinės kampanijos metu išipareigojo agituoti už JK narystę ES, Konservatorių partija narystės klausimu yra labai susiskaldžiusi. Oficialiai Konservatorių partija laikosi neutralios pozicijos.

Už JK pasitraukimą iš ES pasisako JK Nepriklausomybės partija (UKIP), maždaug pusė Konservatorių partijos parlamento narių, tarp jų penki Vyriausybės nariai, o taip pat keli Leiboristų partijos parlamento nariai. *Brexit* palaikančių pusėje taip pat yra Šiaurės Airijos Demokratinė unionistų partija (DUP), kraštutinės dešinės Aljansas „Žmonės svarbiau už pelną“, kraštutinės kairės „Tradicinis unionistų balsas“. Svarbiausi šios pozicijos atstovai – konservatorių Vyriausybės teisingumo ministras Michaelis Gove'as, buvęs Londono meras konservatorius Borisas Johnsonas bei individualiai už pasitraukimą agituojantis UKIP lyderis Nigelas Farage'as.

Už JK narystę ES agituoja JK premjeras D. Cameronas bei šešiolika jo vadovaujamos Vyriausybės narių, tarp jų finansų ministras George'as Osborne'as. Tuo metu Leiboristų partija, Škotijos nacionalinė partija (SNP), Velso partija *Plaid Cymru*, Liberalai demokratai, Šiaurės Airijos partija *Sinn Féin*, Žaliųjų partija bei Socialdemokratų ir darbo partija (SDLP), Ulsterio unionistų partija (UUP) pasisako už JK pasilikimą ES sudėtyje.

JK Ministras Pirmininkas **D. Cameronas** perspėjo, jog pasirinkimas palikti ES būtų didelė klaida ir lemtų nežinomą dešimtmečiui. Jis teigė, kad JK pasitraukus iš ES, nukentės šalies

ekonomika, todėl Vyriausybė turės mažiau pinigų pensijoms ir sveikatos apsaugai. Be to, valstybei teks išgyventi ilgą neapibrėžtumo laikotarpį, kol vyks derybos dėl naujų prekybos sutarčių.

Paskutinėmis agitacinės kampanijos dienomis D. Cameronas pakartojo, kad JK ekonomika stipriai nukentės *Brexit* atveju, tačiau pripažino, jog Vyriausybė neįgyvendino savo pažado sumažinti imigrantų skaičiaus iki mažiau nei 100 tūkst. per metus. Premjeras rinkėjus ramino tvirtindamas, kad artimiausiais metais JK nerems Ankaros siekio įstoti į ES ir, bet koku atveju, nėra tikėtina, kad Turkija per ateinančius dešimtmečius taps ES nare. Pažymėtina, kad JK visuomenė nuogaustauja dėl Turkijos stojimo į ES dėl naujų migrantų srautų.

JK finansų ministras **George'as Osborne'as** perspėjo, kad pasitraukimas iš ES išprovokuos recesiją šalyje. Likus mėnesiui iki referendumo Izdo paskelbtoje analizėje sakoma, kad išstojimas iš ES iš karto stipriai paveiks JK ekonomiką ir sutrikdys jos plėtrą. Analizėje pateikiami du galimi scenarijai po *Brexit*. Pagal vieną jų bendrasis vidaus produktas (BVP) po dvejų metų būtų 3,6 proc. mažesnis negu būtų buvęs tuo atveju, jeigu šalis liktų ES, o pagal antrąjį – BVP būtų net 6 proc. mažesnis. Skelbiama, kad 6 proc. BVP sumažėjimas prilygtų kasmetiniam 4,3 tūkst. GBP vertės nuostoliui vienam namų ūkiui.

Opozicinės Leiboristų partijos lyderis **Jeremy's Corbynas**, ragindamas rinkėjus balsuoti už šalies pasilikimą ES, pasisakė už imigraciją ir paneigė kritiką dėl nepakankamai aktyvaus agitavimo referendumo kampanijoje. Pasak jo, imigracijos keliamos problemos yra susijusios ne su ES, bet su konservatorių Vyriausybe ir pačiais dirbančiaisiais.

Pažymėtina, jog **Leiboristų partijos** vaidmuo referendume yra svarbus dėl šios partijos patrauklumo rinkėjams, tradiciškai nepasitikintiems premjeru D. Cameronu, vadovaujančiu kampanijai už narystės ES išsaugojimą.

Už nepriklausomybę pasisakančios Škotijos nacionalinės partijos (SNP) vadovė **Nicola Sturgeon** pareiškė, kad tikėtina, jog per kitus penkerius metus bus surengtas antrasis referendumas dėl Škotijos nepriklausomybės. Ji teigė, kad pritarimas JK pasitraukimui iš ES gali padidinti škotų palankumą regiono atsiskyrimui nuo JK. Remiantis visuomenės nuomonės apklausomis, apie 51 proc. škotų yra apsisprendę balsuoti už tai, kad JK liktų ES sudėtyje, tuo metu už pasitraukimą pasisako apie 21 proc. Škotai sudaro tik mažiau nei 10 proc. JK gyventojų.

Vienas svarbiausių kompanijos *Brexit* dalyvių **Borisas Johnsonas**, buvęs Londono meras ir galimas premjero D. Camerono įpėdinis Konservatorių partijos pirmininko poste, tvirtino, kad imigracija šalyje nebekontroliuojama. Pasak jo, JK turėjo naudoti iš imigracijos, bet ji turi būti ribojama, o pasilikimas ES reiškia „atsisveikinimą su migracijos kontrole visiems laikams“.

B. Johnsono teigimu, JK Vyriausybė nebegali kontroliuoti sąlygų, kuriomis žmonės atvyksta, o tai daro didelį spaudimą šalies socialinei sistemai.

UKIP vadovas **Nigelas Farage'as** teigė, kad imigracija vis dar beviltiškai nekontroliuojama ir dar blogės, jeigu šalis liks ES. *Brexit* šalininkams šis judėjimo laisvės apribojimas yra vienas pagrindinių argumentų, raginant balsuoti už pasitraukimą iš Sąjungos.

Daugiau kaip 300 **verslo vadovų** dienraštyje *The Daily Telegraph* paskelbtame bendrame laiške ragino referendume balsuoti už pasitraukimą iš ES, nes ES biurokratija, anot jų, slopina įmonių gebėjimą augti.

Kitų pasaulio valstybių politikų, tarptautinių organizacijų atstovų nuomonės

EK Pirmininkas **Jeanas-Claude'as Junckeris** teigė, kad JK pasitraukimas iš ES sukeltų „neprognozuojamų pasekmių“ europiniam bendradarbiavimui. EK Pirmininkas pabrėžė, kad JK neturėtų tikėtis palankumo iš kaimyninių šalių *Brexit* atveju. Tuo tarpu jei bus atsižvelgta į D. Camerono raginimus ir JK balsuos už narystę ES, Sąjunga turės įgyvendinti vasario mėn. su JK premjeru suderintą susitarimą, užtikrinantį specialų JK statusą Sąjungoje.

Europos Vadovų Tarybos Pirmininkas **Donaldas Tuskas** pareiškė, kad jeigu JK balsuos už pasitraukimą iš ES, tarpusavio derybos dėl naujų santykių, be nustatyto dviejų metų termino, gali užsitęsti iki septynerių metų. Pasak D. Tusko, JK pasitraukimas iš ES gali tapti 28 valstybes vienijančios Sąjungos ir apskritai visos Vakarų politinės civilizacijos pabaigos pradžia.

Likus trims dienoms iki balsavimo D. Tuskas pareiškė, kad artėjantį JK referendumą kitos Sąjungos narės turėtų vertinti kaip „perspėjimo signalą“, ir paragino britus pasilikti europietiškoje šeimoje. D. Tuskas perspėjo ir dėl neprognozuojamų politinių bei geopolitinių pasekmių potencialaus *Brexit* atveju.

Europos centrinio banko (ECB) pirmininkas **Mario Draghi** sakė, jog JK narystė ES yra abipusiai naudinga, tačiau leido suprasti, kad bet koks JK sprendimas dėl pasitraukimo iš Sąjungos arba pasilikimo joje turės tik ribotą poveikį euro zonos atsigavimui.

Lietuvos Seimo Pirmininkė **Loreta Graužinienė** sakė, kad JK išstojimas iš ES gali paskatinti ir teigiamas permainas Sąjungos biurokratiniame aparate. Pasak L. Graužinienės, „reikia tikėti ir tais ekspertais, kurie sako, kad tas veiksmas galbūt sustiprintų kitas ES valstybes ir pati ES suprastų, kad reikia peržiūrėti daugelį savo biurokratinių barjerų, kurie iš esmės ir erzina, ir trukdo ES valstybėms sparčiau priimti sprendimus arba suteikti didesnę svorį sprendžiant šalims narėms“.

Seimo Pirmininkė taip pat teigė nenorinti, kad galimas JK pasitraukimas iš ES įgautų politinį pagreitį ir tai taptų pradžia Sąjungos susiskaldymui.

Lietuvos Prezidentė **Dalia Grybauskaitė** sakė tikinti, kad net ir išsipildžius JK pasitraukimo iš ES scenarijui, Europa ras būdą palaikyti glaudžius santykius su Londonu. „Esu įsitikinusi, kad net ir *Brexit* atveju gebėsime rasti išeitį specialiems ekonominiams santykiams su Jungtine Karalyste, nes mums būtina palaikyti ekonominius ir politinius ryšius“, – sakė D. Grybauskaitė, komentuodama teorinę JK pasitraukimo iš ES galimybę. Prezidentė taip pat pabrėžė, kad JK bet kokiame atveju išliks Europos partnere NATO, kuri yra didžiausia saugumą užtikrinanti struktūra euroatlantinėje erdvėje.

Lietuvos užsienio reikalų ministras **Linas Linkevičius** tvirtino, kad po JK referendumo dėl narystės ES Europa jau nebebus tokia pati, kaip buvo prieš referendumą. Ministras teigė, jog prognozuoti referendumo rezultatus labai sunku, tuo pačiu atkreipdamas dėmesį, jog dažniausiai tie, kurie balsuoja „prieš“ būna aktyvesni, be to, tie, kurie valdžioje, būna labai nepopuliarūs, ir todėl balsuojama ne tiek dėl to, ką jie siūlo, bet prieš juos apskritai. „Belioka viltis, kad britai tradiciškai – ne tik tie, kurie yra konservatyviojoje partijoje, bet apskritai visi – yra tradicijų šalininkai“, – sakė ministras.

Prancūzijos Prezidentas **Francois Hollande'as** išreiškė viltį, kad britai prisimins glaudžius ryšius su Europa, kai balsuos referendume dėl narystės ES. Anksčiau F. Hollande'as perspėjo, kad JK pasitraukimas iš 28 narių bendrijos, turėtų įtakos daugelyje sričių, taip pat ir Europos rinkai, finansų sektoriui ir dvišaliams ekonominiams santykiams.

Prancūzijos finansų ministras **Michelis Sapinas** teigė, kad Londono, kaip pasaulinio finansų centro statusas, tikėtina, nukentės, jei JK nuspręs pasitraukti iš ES.

Vokietijos Kanclerė **Angela Merkel** paragino JK likti ES, perspėdama, kad referendume pritarus pasitraukimui iš ES, JK taptų mažiau įtakinga. A. Merkel atkreipė dėmesį, kad viena valstybė niekada nepasieks tokių gerų rezultatų derybose dėl tarptautinės prekybos sutarties.

Vokietijos finansų ministras **Wolfgangas Schaeuble** perspėjo JK, jei bus nuspręsta pasitraukti iš ES, nesitikėti tokios pačios prieigos prie ES vieningos rinkos, kokią turi Sąjungai nepriklausančios Norvegija ir Šveicarija. Pasak W. Schaeuble, bus nepaprastai sudėtinga ar net neįmanoma narystės ES atsisakiusiai JK susitarti su Sąjunga dėl specialios prekybos sutarties.

Vyšegrado grupės (Lenkijos, Čekijos Slovakijos ir Vengrijos) valstybių lyderiai bendrame pareiškime teigė, kad šioms šalims reikia, kad JK liktų Sąjungoje, kadangi priešingu atveju „nebus galima sukurti geros platformos bendradarbiavimui, jei JK bus už ES ribų“. Čekijos Ministras Pirmininkas **Bohuslavas Sobotka** akcentavo, kad JK sprendimas pasitraukti iš ES suteiktų impulsą separatistinėms ir nacionalistinėms jėgoms visoje Sąjungoje, tuo pačiu pažymėjęs, jog ES padarė viską, taikydamosi prie JK pageidavimų.

Paskutinį savaitgalį prieš JK referendumą Austrijos sostinėje susirinkusių Europos valstybių **kraštutinių dešiniųjų partijų lyderiai** pasisakė prieš ES ir islamą bei paragino JK piliečius balsuoti už pasitraukimą iš ES. Susitikime dalyvavo Austrijos *Laisvės partijos*, Prancūzijos *Nacionalinio fronto*, Vokietijos partijos *Alternatyva Vokietijai* ir Italijos *Šiaurės lygos* atstovai.

Prancūzijos *Nacionalinio fronto* lyderė **Marine Le Pen** pareiškė, kad Europos elitas bijo, kad JK atgaus laisvę ir teisę prekiauti su bet kuria šalimi.

JAV Prezidentas **Barackas Obama** sakė, kad JK buvimas ES glaudžiai susieja šią 28 šalių Sąjungą su Jungtinėmis Valstijomis ir sustiprina Londono įtaką pasaulyje. Pasak B. Obamos, JK pasitraukimas iš ES tikriausiai turėtų rimtų pasekmių Vašingtono ypatingiems ryšiams su JK ir pačios ES stabilumui. JAV prezidentas sakė, kad JK pastangos kovoti su terorizmu bus efektyvesnės, jei ji ir toliau dirbs išvien su kitomis ES šalimis. Be to, B. Obama atkreipė dėmesį į tai, kad tolesnė narystė Sąjungoje JK naudinga dėl prekybos, darbo jėgos ir finansinio augimo.

Būsimoji JAV demokratų kandidatė į prezidentus **Hillary Clinton** pasisakė už JK narystės ES išsaugojimą.

Būsimas JAV respublikonų kandidatas į prezidentus **Donaldas Trumpas** parėmė JK pasitraukimą iš ES, sakydamas, kad JK būtų geriau ne Sąjungoje.

Kanados Ministras Pirmininkas **Justinas Trudeau** pasisakė už tai, kad JK liktų ES. Premjeras pažymėjo, kad atsiskyrimo atveju derybos dėl naujų prekybos susitarimų nebus lengvos. J. Trudeau išreiškė viltį, jog Kanados bendradarbiavimas su stipria ir vieninga Europa tęsis ir ateityje. Kanada yra Britų sandraugos narė ir vertiną JK kaip vieną artimiausių savo sąjungininkių.

Didžiojo septyneto (G-7) valstybių lyderiai perspėjo, kad JK pasitraukimas iš ES gali turėti katastrofiškų ekonominių pasekmių. „JK pasitraukimas iš ES pakeistų pasaulinės prekybos ir investicijų bei jų kuriamų darbo vietų augimo tendenciją ir yra papildoma rimta grėsmė augimui“, – rašoma G-7 susitikimo deklaracijoje.

G-20 valstybių grupės finansų ministrai ir centrinių bankų vadovai bendrame pareiškime įvertino *Brexit* kaip vieną iš grėsmių pasaulio ekonomikai.

NATO generalinis sekretorius **Jensas Stoltenbergas** pažymėjo, jog ir NATO, ir ES yra stipresnės jose dalyvaujant JK, bei tuo pačiu perspėjo, kad JK sprendimas pasitraukti iš ES gali tapti nestabilumo priežastimi.

Rusijos Prezidentas **Vladimiras Putinas** sakė, kad JK Ministras Pirmininkas galbūt surengė referendumą, kad pašantažuotų ir pagąsdintų ES. Pasak jo, Rusija nori bendrauti su stipria Europa. V. Putinas sakė turįs savo nuomonę apie referendumą, tačiau jos nepareikš, kadangi tai yra ES ir JK vidaus reikalas.

Japonijos Ministras Pirmininkas **Shinzo Abe** perspėjo, kad iš ES išstojusi JK taps mažiau patraukli japonų investuotojams.

Kinijos Ministras Pirmininkas **Xi Jinpingas** netiesiogiai paragino JK likti ES nare. Pasak jo, Kinija tikisi matyti klestinčią Europą ir vieningą ES, taip pat tikisi, kad JK, kaip svarbi ES narė, suvaidins konstruktyvesnį vaidmenį, skatinant ES ir Kinijos ryšių plėtrą.

Pasaulio prekybos organizacijos (PPO) generalinis sekretorius Robertas Azevedo'as perspėjo, kad rinkėjams pritarus JK pasitraukimui iš ES, šalies eksportuotojų metinės išlaidos muitams gali padidėti 5,6 mlrd. GBP. Be to, JK tektų derėtis dėl naujų prekybos susitarimų su ES bei su kiekviena iš 58 šalių, kurios yra sudariusios laisvosios prekybos sutartis su ES. JK taip pat reikės iš naujo derėtis dėl narystės PPO sąlygų ir ji gali neišsaugoti privilegijų, suteiktų kitoms Europos šalims, kurių narystę remia ES.

Tarptautinio valiutos fondo (TVF) nuomone, JK pasitraukimas iš ES sumažins ekonominį aktyvumą šalyje, išprovokuos kintamumą rinkose ir sukels ilgalaikį neapibrėžtumą, paveiksiantį ekonomikos plėtrą. TVF teigimu, dėl *Brexit* padaugės kliūčių prekybai, investicijoms ir našumui, o tai darys „neigiamą ir reikšmingą“ ilgalaikį poveikį ekonomikos rezultatams. TVF skaičiavimais, JK bendrasis vidaus produktas (BVP) dėl *Brexit* mažėtų 1,5–9,5 procento, o nedarbas vėl viršytų 6 proc.

Tarptautinių kredito reitingų agentūra *Fitch* teigė, kad dėl JK pasitraukimo iš ES *Fitch* galiausiai tektų pabloginti ES valstybių narių, taip pat ir pačios JK reitingus.

Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (EBPO) nurodė, kad JK grėstų rimti neigiami sukrėtimai, jeigu ji paliktų ES. EBPO prognozėmis, iki 2020 m. JK BVP *Brexit* atveju gali būti apie 3 proc. mažesnis nei tuo atveju, jeigu JK liktų ES. Kitose ES šalyse, minėto scenarijaus atveju, BVP būtų maždaug 1 proc. mažesnis. Mažesnis prekybos sektoriaus atvirumas

pakenktų JK ekonomikos dinamikai ir produktyvumui ilgalaikėje perspektyvoje, o silpnesnė JK ekonomika, taip pat galimi nauji apribojimai, pasitraukus iš ES, sumažintų grynuosius migrantų srautus, dėl ko sumažėtų darbo jėga, teigia EBPO savo ekonomikos prognozėje.

Penkiasdešimtys didžiausių Europos įmonių, tarp jų „Shell“, BP, „Heineken“ ir BMW, vadovai perspėjo, kad JK susilpnės, jeigu jos piliečiai nuspręš atsiskirti nuo ES. Pasak jų, suvienyta Europa skatina investicijas ir darbo vietų kūrimą. ES yra didžiausia pasaulio ekonominė erdvė, kuriai tenka 16 proc. pasaulio prekybos, todėl sudarydama prekybos sutartis ji turi didelę derybinę galią, pažymėjo įmonių vadovai.

Sociologinių apklausų rezultatai prieš referendumą

JK visuomenės nuomonės apklausų rezultatai per pastarąsias savaites svyruoja gana stipriai. Dar prieš tris savaites daugiau apklaustųjų referendume būtų balsavę už JK narystės ES išlaikymą, tačiau likus dviem savaitėms išaugo pasisakančių už *Brexit* persvara. Paskutinėmis dienomis prieš referendumą visuomenės nuomonės apklausų duomenimis vėl sustiprėjo narystės ES išsaugojimo šalininkų gretos. Rezultatai šiek tiek keitėsi po visą šalį sukrėtusios parlamentarės J. Cox nužudymo.

Pastebima, jog didesnė dalis vyresnio amžiaus rinkėjų (virš 55 m. amžiaus) linkę pasisakyti už *Brexit* (apie 75 proc. apklaustųjų), tuo metu tarp jaunimo (iki 25 m. amžiaus) daug daugiau pritariančių JK narystei ES – 75 proc. apklaustųjų.

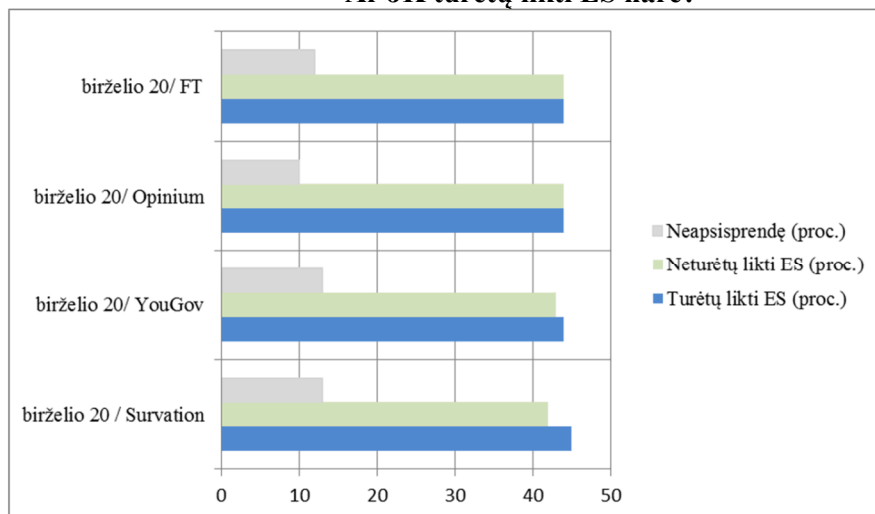
2016 m. birželio 20 d. *Financial Times* bei *Opinium/Observer* pateikti apklausų rezultatai rodo, kad 44 proc. apklaustųjų balsuotų už pasitraukimą iš ES, 44 proc. – už pasilikimą, o likę 10–12 proc. vis dar yra neapsisprendę.

YouGov Sunday Times tyrime už narystės išsaugojimą pasisakė 44 proc., kai tuo tarpu prieš – 43 proc.

Survation/Mail on Sunday tyrime už narystę pasisakė 45 proc., o pasitraukimą iš ES – 42 proc.

JK rinkimų komisija numatė, kad balsuosiančių referendume dėl narystės ES bus daugiau nei įprastai visuotiniuose rinkimuose. Komisijos prognoze, dalyvauti referendume turėtų apie 80 proc. rinkėjų, kai 2015 m. visuotiniuose rinkimuose dalyvavo 66 proc. rinkėjų. Teigiama, jog tokį aktyvumą prognozuoti leidžia didelis užsiregistravusiųjų paskutinėmis dienomis skaičius.

Ar JK turėtų likti ES nare?

1 pav. 2016-06-20 dienraščių *Financial Times*, *Observer Mail on Sunday* užsekimų atliktų visuomenės nuomonės apklausų rezultatai

ES šalyse atlikta apklausa rodo, kad 54 proc. piliečių yra prieš JK pasitraukimą iš Sąjungos. Už pasisako tik 21 proc. respondentų. Aiškiausiai už tolesnę JK narystę ES pasisako ispanai (64 proc.) ir lenkai (61 proc.). Italijoje *Brexit* priešininkų yra 55 proc., Vokietijoje – 54 proc. Tuo tarpu Prancūzijoje prieš britų išstojimą yra tik 41 proc. gyventojų. Apklaustos rezultatai taip pat atskleidė, kad didžioji dauguma europiečių nesirūpina dėl galimų *Brexit* padarinių savo šaliai – 67 proc. respondentų nesibaimina neigiamų pasekmių. Tokios nuotaikos vyrauja visoje didžiosiose ES šalyse: Vokietijoje šis procentas yra 63, Prancūzijoje – 68, Lenkijoje – 63.

JK sprendimo pasitraukti iš ES galimos pasekmės

JK nusprendus trauktis iš ES, abiem šalims tektų iš naujo kurti tarpusavio santykius, žlugus keturis dešimtmečius gyvavusiai sąjungai. Manoma, kad JK atsiskyrimo procesas praktiškai truktų gerokai ilgiau negu numatoma pagal Europos Sąjungos sutartį. JK ir ES galėtų sutarti atidėti pasitraukimą, kol bus pasiektas geresnis susitarimas. Galutiniam susitarimui, kai jį patvirtintų Europos Parlamentas, būtų reikalingas Europos Sąjungos Tarybos kvalifikuotos daugumos pritarimas.

JK Vyriausybė 2016 m. vasario mėn. paskelbtoje ataskaitoje perspėjo, kad visiems klausimams derybų keliu išspręsti gali prireikti iki 10 metų – susitarti dėl JK pasitraukimo iš ES, tuomet – dėl būsimų santykių su ES ir dar vėliau – dėl JK prekybos susitarimų su ES nepriklausančiomis valstybėmis, tokiomis sąlygomis, kurios būtų priimtinos JK.

JK diskutuojama, kad šalis santykius su ES galėtų grįsti Norvegijos arba Šveicarijos modeliu. Paprasčiausia ir dažniausiai minima galimybė JK būtų prisijungti prie Islandijos bei Norvegijos ir tapti Europos ekonominės erdvės (EEE), kuri užtikrintų prieigą prie bendrosios rinkos, nare. Tačiau tokiu atveju Londonui tektų toliau paklusti ES taisyklėms, nors jis nebeturėtų jokios įtakos jų formavimui, be to, JK tektų toliau mokėti pinigų Briuseliui.

Šveicariškasis modelis yra dar vienas populiarus *Brexit* šalininkų stovyklos siūlomas variantas, tačiau analitikai pastebi, jog mažai tikėtina, kad JK pasirinktų šį kelią – Šveicarijai teko pasirašyti šimtus prekybos susitarimų su ES, tačiau Briuselio požiūris į esamus santykius nėra teigiamas ir diskutuojama apie jų keitimą.

Tarp kitų variantų yra galimybė pasirašyti su ES susitarimą dėl laisvosios prekybos ar muitų sąjungos, panašų į tą, kokį ES yra pasirašiusi su Turkija. Jei to nepavyktų padaryti, JK galėtų būti tiesiog trečiaja šalimi ES atžvilgiu ir tapti Sąjungos prekybos partnere, kaip JAV ar Kinija.

Oksfordo universiteto migracijos tyrimų centro atliktas tyrimas parodė, kad JK pasitraukus iš ES, 75 proc. šalyje gyvenančių kitų ES valstybių piliečių nesugebės gauti darbo vizos, nes neatitiks reikalavimų, tokių kaip kvalifikacija ir pakankamai aukštas darbo užmokestis, šiuo metu keliamų darbo jėgai iš trečiųjų šalių. *Brexit* atveju JK Vyriausybei taip pat tektų spręsti klausimą dėl dviejų milijonų kitose ES valstybėse gyvenančių ar dirbančių britų statuso. Tai ypač paveiktų jų pensijas ir teisę į sveikatos priežiūros paslaugas.

Analitikai teigia, kad JK, kuri yra Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos nuolatinė narė ir viena svarbiausių NATO šalių, pasitraukus iš ES, Sąjunga liktų be itin svarbaus, branduolinį ginklą turinčio tarptautinio subjekto. Tai susilpnintų ES įtaką pasaulyje, tame tarpe Lotynų Amerikoje ir Pietryčių Azijoje, kurios ES laiko pavyzdžiu savo regioninėms organizacijoms, tokioms, kaip „Mercosur“ ir ASEAN. Manoma, jog tokiu skilimu Sąjungoje veikiausiai nepraleistų progos pasinaudoti tokios valstybės kaip Rusija, Kinija.

Kita vertus, kai kurie analitikai mano, kad *Brexit* atveju ES galėtų formuoti labiau vieningą pasaulinę poziciją. ES vyriausioji užsienio reikalų įgaliotinė Federica Mogherini baigia vienus metus trukusią peržiūrą, kurios tikslas – parengti naują Sąjungos politiką atsižvelgiant į neseniai įvykusius pokyčius, pvz. santykių su Rusija iššaldymas dėl krizės Ukrainoje bei karas Sirijoje. Peržiūra bus pristatyta ES lyderiams susitikime birželio 28–29 d. JK pasitraukus, Prancūzija ir Vokietija liktų svarbiausiomis užsienio ir gynybos veikėjomis ES.

Koks bebūtų britų sprendimas referendumu dėl vadinamojo *Brexit*, birželio 24-ąją galima tikėtis reikšmingų svaro kurso pokyčių. Kaip rodo agentūros *Bloomberg* atlikta ekonomistų

apklausa, kitą dieną po referendumo svaro kursas arba kris į žemiausią per daugiau kaip tris dešimtmečius lygį, arba smarkiai pakils. Dauguma ekspertų mano, kad tuo atveju, jeigu britai nuspręs pasitraukti iš ES, svoro kursas smuks žemiau 1,35 JAV dolerio kartelės, o tuo atveju, jeigu bus nuspręsta likti ES, valiutos kursas, vidutinėmis prognozėmis, galėtų pašokti iki 1,5 JAV dolerio.

Galimi ES veiksmai po JK referendumo

Nepaisant to, jog pastarosiomis savaitėmis nuolat tvirtinama, kad ES vadovai neturi jokio vadinamo „plano B“, JK rinkėjams pasisakius už *Brexit*, tačiau tuo atveju ES institucijos turės nedelsiant reaguoti, siekiant suvaldyti finansų rinkas bei politinį netikrumą, o taip pat pasiruošti imtis pirmųjų veiksmų atsiskyrimo procese⁷.

Europos centrinis bankas (ECB) bus pirmoji institucija kuri turės imtis veiksmų *Brexit* atveju. Pasaulio rinkos stebės referendumo JK balsų skaičiavimą, be to, gali kilti Europos bankų likvidumo rizika. Galimų problemų sprendimą pastaraisiais mėnesiais jau aptarė ECB, Anglijos bankas bei euro zonos valstybių centriniai bankai. Kilus likvidumo problemomis centriniai bankai ketina sudaryti galimybes valiutos apsikeitimo sandoriams.

Europos Komisijos Pirmininkas J. C. Junckeris kitą rytą po balsavimo susitiks su Europos Vadovų Tarybos Pirmininku D. Tusku ir Europos Parlamento Pirmininku Martinu Schulz, o taip pat su ES Tarybai iki birželio 30 d. pirminkaujančių Nyderlandų Ministru Pirmininku Marku Rutte. Šiame susitikime ES institucijų vadovai pasirengs ES ir JK vasario mėn. sudaryto reformų susitarimo įgyvendinimui arba, *Brexit* atveju, JK pasitraukimo procesui.

Europos Parlamento Pirmininkas M. Schulzas birželio 24 d. rytą susitiks su parlamento politinių grupių lyderiais. Susitikime bus apibrėžta EP pozicija dėl JK referendumo rezultatų, kuria EP pirmininkas remsis susitikime su kitų ES institucijų vadovais.

Brexit atveju, neįvardinto šaltinio teigimu, EP gali pasiūlyti priimti rezoliuciją, pagal kurią Europos Sąjungos sutarties 50 str. turėtų būti pradėtas taikyti nedelsiant po to, kai JK Ministras Pirmininkas informuos kitus ES lyderius apie referendumo rezultatus. Priėmus rezoliuciją Parlamentas prašys ES lyderių pradėti nustatytą procesą, nelaukiant oficialaus pranešimo, o remiantis tik paprastu paskelbimu. Tuo būdu JK Vyriausybės vadovui nebūtų galimybės atidėti oficialų pranešimą ir tokiu būdu siekti palankesnių sąlygų JK santykiuose su ES.

Šaltiniai:

ELTA, BNS, Reuters, AFP, TASS, INTERFAX pranešimai, BBC, Financial Times, The Economist, The Telegraph, EurActive.com straipsniai.

Parengė

Informacijos ir komunikacijos departamento
Bendrosios ir bibliografinės informacijos skyriaus
Vyriausioji specialistė
Dainora Valiukaitė
Tel. (8 5) 239 6176, el. p. dainora.valiukaite@lrs.lt

Vyriausioji specialistė

Saulė Valiulienė
Tel. (8 5) 239 6178, el. p. saule.valiuliene@lrs.lt

⁷ Eric. Mourice. Brexit: ES ruošiasi rytui po referendumo. *euobserver.com*, 2016-06-20.